

вони живуть в єднанні з природою. Сама планета є унікальною комунікаційною системою, з якою не зрівняється жодна із соціальних мереж. У картині не випадково заявлено, що люди не можуть дихати на цій планеті без спеціального обладнання, адже це повітря свободи, гармонії єдиної системи, яке їм не нависне. Вони можуть жити тільки у стислих і темних приміщеннях, що скрізь облаштовані блимаючими екранами, та супроводжуються холодним освітленням, і це все яскраво контрастує з неймовірною красою Пандори, її дивовижними кольоровими джунглями та чарівними краєвидами.

Головний герой — Джейк Саллі, це дуже неоднозначна фігура. З одного боку, він є зразком мужності, самовідданий солдат, який беззаперечно підкорюється наказам свого капітана, гвинт великої системи. А з іншого боку, це людина, яка пережована і викинута цією ж системою, адже після закінчення військової служби Джек залишився інвалідом із паралізованими ногами, і змушений, як і багато інших військових інвалідів, доживати своє життя в повній скруті. І саме цей герой проходить повний шлях трансформації протягом фільму.

На перший погляд, проста історія про місячну планету та її високорозвинених істот із блакитною шкірою, які люблять природу, куди вторглися жадібні люди-колонізатори, стала легко впізнаваною притчею. Зважаючи на неабиякий глядацький інтерес, порушені у фільмі важливі питання буття людства потребують аналізу особливостей кіномови, а також візуальних образних порядків, застосованих режисером, що може становити самостійний напрям наукового дослідження.

О. Петрова

ЕКРАНІЗАЦІЯ ЯК ПРИКЛАД ХУДОЖНЬОЇ ВЗАЄМОДІЇ РІЗНОМАНІТНИХ ВИДІВ МИСТЕЦТВ

О. Petrova

SCREEN ADAPTATION AS AN EXAMPLE OF ARTISTIC INTERACTION BETWEEN DIFFERENT TYPES OF ART

Екранізації творів сучасних українських письменників стали наочним свідомством того, що за роки незалежності в Україні з'явилося гідне якісне кіно. Суспільно-політичні зміни, що відбулися в Україні, позначилися також і на кінопромисловості. Держкіно активніше ставиться до фінансування проєктів. Це стало додатковою мотивацією для сценаристів та режисерів. Були часи, коли екранізації були засобом боротьби за увагу глядача і розглядалися як джерело тем і сюжетів. Тепер, завдяки зростанню зацікавленості українським книжковим контентом, як в Україні, так і за її межами, екранізації стають для режисерів метою для опрацювання. А важливість взаємопроникнення кіно та літератури стала в цьому сенсі більш очевидною. Про це свідчать багато екранізацій за творами українських письменників (таких як Ірени Роздобудько, Сергія Жадана, Юрія Андруховича, Оксани Забужко та ін.), які викликають живу зацікавленість у глядача.

Взаємозв'язок двох видів мистецтва (літератури та кіно) визначає напрямок, у якому йдуть творці екранізації. Під час створення оригінального твору матеріалом для художника є сама дійсність, водночас як при розробці екранізації таким матеріалом є «друга реальність» — літературний текст. Автори екранізації сприймають, осмислюють першоджерело та відтворюють його образ засобами іншого виду мистецтва. Таким чином, по суті екранізація — це образ

літературного першоджерела. Співвідношення предмета зображення та авторського ставлення до нього визначає види екранізацій.

Є три основних види екранізації: **1. переказ-ілюстрація, або адаптація, 2. нове прочитання, або за мотивами, 3. переклад.** Всі три види екранізації — це новий вид художньої творчості, що народився у ХХ ст., та пройшов довгий шлях, на якому література від титрів, «сценарію на манжеті» знайшла своє повноцінне місце в екранній мові. У цьому процесі задіяні всі аудіовізуальні засоби: пластичні (масштаб зображення, плани зйомки, перспективи, світло й колір, спецефекти, титри та субтитри), динамічні (внутрішньокадровий рух, просторові зв'язки, монтажні переходи, ритм) і звукові. Як наслідок такої інтерпретації з'являється новий художній екранний продукт, знятий за книгою.

Перший вид екранізації, **переказ-ілюстрація, або адаптація**, характеризується найменшою віддаленістю фільму від тексту літературного твору. Текст скорочується або збільшується завдяки фрагментам інших творів того ж письменника; опис думок та почуттів героїв, роздуми автора перекладаються у форму діалогів і монологів та закадрову мову. Цей вид екранізації не найкращий, оскільки в ньому у повному обсязі не використовуються специфічні переваги кіномистецтва. Але цей вид екранізації має свої переваги за умови багатосерійності.

Другий вид екранізації, **нове прочитання, або «за мотивами..., на основі..., варіації на тему...»**, передбачає надзвичайно активне втручання авторів у першоджерело, навіть повне його перетворення. Літературний оригінал автори розглядають тільки як матеріал для створення **свого** фільму.

При цьому використовуються такі засоби трансформації: перенос дії класичного твору у сучасність, що часто призводить до зміни жанру; перенос дії в іншу країну; суттєва зміна образної системи; переробка навіть до зміни сенсу.

Третій вид екранізації, **переклад**, також передбачає активне втручання у літературне першоджерело, але на відміну від попереднього, автори намагаються не створювати **свій** фільм, а донести до глядача сутність, дух оригіналу. Цей вид екранізації дуже складний та рідко має успіх.

Ці визначення належать як до кіно-, так і телефільмів, телеспектаклів, в основу яких покладено літературний текст.

З огляду на всі ці обставини, необхідно завжди пам'ятати, що дбайливе ставлення до тексту першоджерела й увага до попередніх трактувань на кіно- і телеекранах є бажаними для екранізації. Найвидатніший представник посткласичної філософії німецький вчений В. Дільтей, засновник герменевтики — мистецтва тлумачення текстів, розробив так званий метод вчуттєвості, він вважав, що свідомість індивіда є історично зумовленою. І оскільки текст є проявом творчого духу індивіда, його правильне розуміння можливе тільки з глибоким і всебічним знанням епохи, в яку жив і творив автор.

Розуміння на базі осягнення хронотопу — істотного взаємозв'язку тимчасових і просторових відносин, художньо осмислених у літературному творі, покладених в основу екранного — ось справжній метод, який необхідний всім творцям екранізації. Мета цього методу — відтворити культурний контекст, у якому було створено твір, що дозволить зрозуміти його справжній зміст. З іншого боку, герменевтика містить синтез історії та сучасності. Важливо не тільки вживатися в авторський світ, але і знаходити в ньому сучасне звучання та актуалізувати його.

Книга, обрана для екранізації, повинна викликати справжній інтерес у творців фільму, це допоможе дотримати головної умови якісної екранізації — «вчуттєвості» у текст. Не треба точнісінько переносити зміст книги на екран, це — неможливо, але необхідно зберегти душу, атмосферу її.

Кіно робить літературний твір популярним, викликає зацікавленість до нього. Саме тому після виходу фільму, якщо він викликав зацікавленість глядача, книга, за якою він був створений, видається з кінообкладинкою ще раз.

Екранізація літературних творів відкриває як авторам, так і творцям кінофільмів багато можливостей достукатися до аудиторії. Тепер у тих, хто працює над таким міжмистецьким зв'язком, збільшуються можливості для творчості. Надію на це дає також той факт, що виходи екранізацій анонсуються під патронатом Президента. Можна стверджувати, що перенесення українських художніх творів на екран стає певним трендом. Вітчизняні продакшн декларують зацікавленість в екранізаціях творів української літератури й визнають їх комерційний потенціал. У нинішніх умовах спостерігається інтерес глядача до власної історії, героїчних сторінок минулого, з яких можна взяти приклади стійкості, незламної боротьби й перемоги.

К. Проскуріна

ЕКРАНІЗАЦІЯ КНИГИ «ЖИТТЯ І МЕТА СОБАКИ»: ВІДМІННОСТІ ВІД ПЕРШОДЖЕРЕЛА

K. Proskurina

SCREEN ADAPTATION OF "A DOG'S LIFE AND PURPOSE": DIFFERENCES FROM SOURCE DOCUMENT

«Життя і мета собаки» — бестселер американського письменника Брюса Кемерона. Книга була написана у 2010 р., в Україні у продажу з'явилася від харківського видавництва «Клуб Сімейного Дозвілля» у 2017 р.

Книга «Життя і мета собаки» розповідає історію собаки на ім'я Бейлі, яка пройшла крізь кілька перевтілень за допомогою реінкарнації, намагаючись зрозуміти свою мету в житті. Книга написана від першої особи, що дає можливість читачеві відчувати емоції та переживання собаки. Крім того, у книзі описано багато епізодів із життя собак, що надає читачеві змогу замислитись над своїми власними діями та по-іншому зрозуміти тваринний світ.

Книга Брюса Кемерона протягом 49 тижнів була серед бестселерів New York Times і неабияк зацікавила читачів, адже автор співпрацював із зоознавцями, кінологами й ґрунтовно досліджував поведінку собак. Згодом вийшло ще 2 книги-продовження, а компанія DreamWorks екранізувала твір. Так на екранах кінотеатрів з'явився однойменний фільм за мотивами роману.

Фільм «Життя і мета собаки» у 2017 р. набув великої популярності серед любителів собак та кіно. Головну роль собаки Бейлі виконує справжній пес на ім'я Гібсон. Фільм, як і книга, розповідає про пригоди Бейлі та його пошук мети в житті.

Роман «Життя і мета собаки» та його екранізація мають багато спільного. Історія з Бейлі, який протягом десятиліть намагається знайти своє місце в житті та зрозуміти свою мету, є основною сюжетною лінією як у книзі, так і в екранізації. В обох творах показано, як Бейлі переживає багато життєвих пригод та знаходить свою роль у світі завдяки любові та підтримці своїх господарів.